

RAPOR · TÜRK DÜNYASI · TDT

Dilde, Fikirde, İşte Birlik

Türk Devletleri Zirveleri ve Kurumsallaşma, 1992–2026

EKİM 2026

STRATEJİKUS.COM

BU RAPOR HAKKINDA

Bu rapor **27 Ekim 2026** tarihine kadar erişilebilen kaynaklarla hazırlanmıştır. 30 Ekim 2026’da kabul edilmesi beklenen Ankara Bildirisi rapor tarihinde henüz yayımlanmamıştır ve rapora dâhil değildir.

Bu rapor, 29–30 Ekim 2026’da Ankara’da yapılacak Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) toplantıları öncesinde, Türk devletleri arasındaki zirve diplomasisinin 1992’den bu yana izlediği seyri ele almaktadır. Raporun temel sorusu, zirve bildirilerinde ifade edilen siyasi iradenin ne zaman ve hangi şartlarda kurumsal mekanizmalara, somut anlaşmalara ve doğrulanabilir faaliyetlere dönüştüğüdür.

İnceleme 1992–2010 Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirvelerini, 2011–2021 Türk Konseyi dönemini ve 2021’den itibaren TDT dönemini birbirinden ayırmaktadır. Bildirilerdeki başlıklar altı iş birliği alanında karşılaştırılmış, kararlar beş düzeyli bir kanıt ölçeğiyle değerlendirilmiştir. Rapor, 13. Ankara Zirvesi’nde kabul edilmesi beklenen bildiri için bir kontrol matrisi de sunmaktadır.

Bölüm 1 çalışmanın amacını ve yöntemini, Bölüm 2–4 zirveleri dönemlerine ve türlerine göre, Bölüm 5 altı iş birliği alanını, Bölüm 6 kararların uygulama düzeyini, Bölüm 7 Ankara Zirvesi’nin resmî gündemini ele almaktadır. Bölüm 8 sonuç ve stratejik değerlendirmeyi, Bölüm 9 ise yöntemsel sınırlılıkları içermektedir.

RAPOR

Dilde, Fikirde, İşte Birlik: Türk Devletleri Zirveleri ve Kurumsallaşma, 1992–2026

13. Ankara Zirvesi öncesi belge temelli karşılaştırmalı inceleme

YAYIMLAYAN

Us · Strateji ve Güvenlik · stratejikus.com · Ekim 2026

VERİ NOTU

Rapor, TDT’nin ve Türkiye’nin kamuya açık resmî belgelerine, zirve duyurularına ve konuyla ilgili akademik çalışmalara dayanmaktadır. Kaynaklar 27 Ekim 2026 itibarıyla kontrol edilmiştir.

ATIF ÖNERİSİ

Us Strateji ve Güvenlik. “Dilde, Fikirde, İşte Birlik: Türk Devletleri Zirveleri ve Kurumsallaşma, 1992–2026.” Us Raporları, Ekim 2026. stratejikus.com.

YENİDEN YAYIM

Bu rapor CC BY-ND 4.0 lisansı ile yayımlanmıştır: değiştirilmeden ve Us belirtilerek yeniden yayımlanabilir.

TEMEL BULGULAR

Raporun temel tespitleri

- 01 Ticaret, ulaştırma ve ortak finansman fikirleri 1992'den beri gündemdedir; bu fikirlerin program ve kurum düzeyinde somutlaşması ise 2022'den sonra belirgin biçimde hızlanmıştır. Türk Yatırım Fonu, Ulaştırma Bağlantısallığı Programı ve Ticaretin Kolaylaştırılması Strateji Belgesi bu dönemin ürünüdür.
- 02 Kurumsallaşma ilk dönemde gecikmiştir. 1996, 1998 ve 2000 zirvelerinde alınan sekretaryaya ilişkin kararlar uygulanamamış; kalıcı yapı ancak 2009 Nahçıvan Anlaşması'yla kurulabilmiş ve Kasım 2010'da işlerlik kazanmıştır.
- 03 Olağanüstü ve gayriresmî zirveler yeni gündemlerin teşkilata girişini hızlandırmıştır. 2020 ve 2023 toplantıları salgın ve afet yönetimini, 2026 Türkistan zirvesi ise yapay zekâ ve dijital kalkınmayı gündemin merkezine taşımıştır.
- 04 Kurumsallaşma düzeyi alanlara göre farklıdır. Türk Yatırım Fonu yürürlük ve fiilî faaliyet aşamasına ulaşmıştır; sivil koruma iş birliği imzalı anlaşma düzeyindedir, ulaştırma alanında ise program, eylem planı ve mutabakat zaptı düzeyindeki adımlar ağır basmaktadır. Bu itibarla bir başlığın zirvelerde tekrarlanması, o alanda uygulamanın tamamlandığı anlamına gelmez.
- 05 Güvenlik alanındaki iş birliği ağırlıklı olarak siyasi istişare, dayanışma beyanları, afet yönetimi ve sivil koruma başlıklarında yoğunlaşmaktadır. Teşkilatın kurucu belgesi karşılıklı savunma yükümlülüğü öngörmemekte; üye devletlerin NATO ve Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü gibi farklı güvenlik yapılarına dâhil olması da bu alandaki iş birliğinin sınırlarını belirlemektedir.

ANA SONUÇ

1992'den beri dile getirilen ticaret, ulaştırma ve ortak finansman önerileri zamanla kurumsal araçlara bağlanmış; zirve gündemine afet yönetimi, dış ortaklıklar ve dijital dönüşüm de eklenmiştir. Ankara Zirvesi'ni değerlendirmede belirleyici ölçüt, yeni siyasi ifadelerin sorumlu kurum, takvim, kaynak ve uygulama göstergesiyle desteklenip desteklenmediği olacaktır.

ANAHTAR KAVRAMLAR

Türk Devletleri Teşkilatı; zirve bildirileri; bölgesel örgütlenme; kurumsallaşma; Türk Dünyası 2040 Vizyonu; bağlantısallık; Ankara Zirvesi

İÇİNDEKİLER

Yönetici Özeti.....	5
Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi	7
1992–2010: Zirveler Sürecinin Kurumsal Temelleri	9
2011–2025: Olağan Zirvelerde Gündem Değişimi	11
Olağanüstü ve Gayriresmî Zirveler	13
Stratejik İş Birliği Alanlarının Karşılaştırılması	14
Bildiri Kararlarının Uygulama Düzeyi	18
2026 Ankara Zirvesi: Resmî Gündem ve İzleme Alanları.....	19
Sonuç ve Stratejik Değerlendirme	21
Yöntemsel Sınırlılıklar	22
Kaynakça	23

TABLolar

Tablo 1. 1992–2010 Döneminde Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirveleri	9
Tablo 2. Türk Konseyi ve TDT Olağan Zirveleri (2011–2025)	11
Tablo 3. Olağanüstü ve Gayriresmî Zirveler (2020–2026).....	13
Tablo 4. Kanıt Düzeyleri Ölçeği	18
Tablo 5. Ankara Bildirisi İçin Kontrol Matrisi	20

Yönetici Özeti

Bu çalışma, 29–30 Ekim 2026’da Ankara’da yapılacak Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) toplantıları öncesinde, Türk devletleri arasındaki zirve diplomasisinin seyrini ve resmî bildiri ve zirve duyurularında öne çıkan stratejik öncelikleri karşılaştırmalı olarak ele almaktadır. İnceleme üç dönemi birbirinden ayırmaktadır: 1992–2010 yıllarını kapsayan Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirveleri süreci, 3 Ekim 2009 tarihli Nahçıvan Anlaşması’yla kurulan Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyinin (Türk Konseyi) 2011–2021 dönemi ve 2021’den itibaren TDT adıyla süren kurumsal dönem. Zira Nahçıvan Anlaşması’nın Kasım 2010’da yürürlüğe girmesinden önceki zirveler bugünkü teşkilatın hukuki yapısı içinde toplanmamıştır ve bunları aynı yapının zirveleri gibi okumak yanıltıcı olur. TDT de olağan zirvelerini 2011 Almatı Zirvesi’nden itibaren numaralandırmaktadır (TDT, t.y.-e, 2021a).

Araştırmanın temel sorusu, zirve bildirilerinde ifade edilen siyasi iradenin ne zaman ve hangi şartlarda kurumsal mekanizmalara, somut anlaşmalara ve doğrulanabilir faaliyetlere dönüştüğüdür. Bildirilerdeki konu başlıkları altı alanda karşılaştırılmıştır: ticaret ve ortak finansman; ulaştırma ve bağlantısallık; siyasi istişare, güvenlik ve afet yönetimi; dil, eğitim ve kültür; enerji ve çevre; dijital dönüşüm. Bir bildirideki temenni tek başına uygulamanın kanıtı sayılmamıştır.

1992–2010 dönemi, siyasi istişareden hukuki ve idari örgütlenmeye geçişi kapsamaktadır. 1992 Ankara Zirvesi’nde Türkiye’nin getirdiği öneriler arasında gümrük mevzuatının uyumlaştırılması; serbest dolaşım; ortak bir yatırım ve kalkınma bankası; ulaştırma bağlantıları; doğal kaynakların Türkiye üzerinden Avrupa’ya ulaştırılması gibi başlıklar yer almıştır. 1996’da Taşkent’te zirveler için bir sekreteryaya kurulması kararlaştırılmış, 1998’de Astana’da Sekreteryaya Tüzüğü kabul edilmiş, 2000’de Bakü’de ise daimî sekreteryanın Türkiye’de kurulmasına karar verilmiştir. Ne var ki bu kararlar hayata geçirilememiş; kalıcı yapı ancak 2009 Nahçıvan Anlaşması’yla oluşturulmuştur. Teşkilat, Eylül 2010 İstanbul Zirvesi’nde ilk Genel Sekreterin atanması ve anlaşmanın Kasım 2010’da yürürlüğe girmesiyle işlerlik kazanmıştır (TDT, t.y.-c, t.y.-e).

2011–2019 döneminde her olağan zirve belirli bir tema etrafında toplanmıştır: Almatı’da ekonomik iş birliği; Bişkek’te eğitim, bilim ve kültür; Gebele’de ulaştırma ve bağlantısallık; Bodrum’da turizm; Astana’da medya ve enformasyon; Çolpon-Ata’da gençlik ve millî sporlar; Bakü’de küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin desteklenmesi. Sektörel temalar, ilgili bakanlıklar ve uzman kuruluşlar arasında süreklilik sağlayan

mekanizmaların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Zirve takvimi ise kesintisiz işlememiş; 2015 Astana Zirvesi’nden sonraki olağan zirve ancak 2018’de toplanabilmiştir (TDT, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2018, 2019).

12 Kasım 2021 İstanbul Zirvesi’nde teşkilatın adı Türk Devletleri Teşkilatı olarak değiştirilmiş ve Türk Dünyası 2040 Vizyonu kabul edilmiştir. 11 Kasım 2022 Semerkant Zirvesi’nde TDT’nin 2022–2026 Stratejisi, Ulaştırma Bağlantısallığı Programı ve Ticaretin Kolaylaştırılması Strateji Belgesi kabul edilmiş, Türk Yatırım Fonunun kurulmasına dair ayrı bir karar imzalanmıştır (TDT, t.y.-a, t.y.-d, 2021a, 2022).

3 Kasım 2023 Astana Zirvesi’nde Astana Senedi ve Ulaştırma Bağlantısallığı Programı’nın 2023–2027 Ortak Eylem Planı kabul edilmiştir. 6 Kasım 2024 Bişkek Zirvesi’nde Dijital Ekonomi Ortaklığı Anlaşması ve TDT Sivil Koruma Mekanizmasının Kurulmasına Dair Anlaşma imzalanmış, Türk Yeşil Vizyonu belgesi kabul edilmiştir. 7 Ekim 2025’te “Bölgesel Barış ve Güvenlik” temasıyla toplanan Gebele Zirvesi, üçüncü taraflarla esnek iş birliğine imkân veren TDT+ formatını kurmuştur (TDT, t.y.-d, 2023b, 2024a, 2025b).

Zirve kararlarının kurumsallaşmasının en açık örneği Türk Yatırım Fonudur. Fonun kurulmasına dair karar 11 Kasım 2022’de Semerkant’ta alınmış, kuruluş anlaşması 16 Mart 2023’te Ankara olağanüstü zirvesinde imzalanmış, anlaşma 24 Şubat 2024’te yürürlüğe girmiş ve fonun Guvernörler Kurulu ilk toplantısını 18 Mayıs 2024’te İstanbul’da yapmıştır. Fon, ilk finansman işlemini 1 Temmuz 2026’da Kazakistan’daki KMF Bank ile imzaladığı 10 milyon ABD dolarına kadar bir kredi anlaşmasıyla gerçekleştirmiştir. Hukuki kuruluş ve ilk kredi işlemi, fonun ekonomik etkisini tek başına göstermez; bunun için yatırım hacmi, yararlanıcıların dağılımı ve proje sonuçları izlenmelidir (TDT, t.y.-a; Türk Yatırım Fonu, 2026a).

Olağanüstü ve gayriresmî zirveler, yeni gündemlerin teşkilata girişini hızlandıran ayrı bir mekanizma işlevi görmüştür. 2020 salgın zirvesi ile 2023 Ankara olağanüstü zirvesi dayanışmayı ve afet yönetimini; 2021’de çevrim içi toplanan gayriresmî zirve ile 2024 Şuşa ve 2025 Budapeşte gayriresmî zirveleri ortak kültürel mirası, bağlantısallığı ve dış ortaklıkları; 15 Mayıs 2026 Türkistan gayriresmî zirvesi ise yapay zekâ ve dijital kalkınmayı öne çıkarmıştır. Söz konusu toplantılar teşkilatın gündemi değerlendirilirken hesaba katılmalıdır; ancak olağan zirvelerin numaralandırmasına dâhil değildir (TDT, 2020, 2021c, 2023a, 2024b, 2025a, 2026b).

TDT’nin resmî takvimine göre Dışişleri Bakanları Konseyinin 13. toplantısı 29 Ekim 2026’da, Devlet Başkanları Konseyinin 13. Zirvesi ise 30 Ekim 2026’da Ankara’da

yapılacaktır. Zirvenin teması “Türk Yüzyılı: Dilde, Fikirde, İşte Birlik” olarak belirlenmiştir. Resmî duyuruya göre zirvede dönem başkanlığının Azerbaycan’dan Türkiye’ye geçmesi, yeni Genel Sekreterin atanması ve teşkilatın gelecek dönemdeki stratejik önceliklerinin belirlenmesi beklenmektedir. Ankara Bildirisi henüz yayımlanmadığından bu başlıklar raporda kesinleşmiş kararlar olarak değil, açıklanmış gündem olarak sunulmuştur (TDT, 2026d).

BÖLÜM 1

Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

1.1. Araştırma sorusu

Raporun hareket noktası, zirvelerde ilan edilen ortak hedeflerin uygulamaya uzanan seyrini izlemektir. Bu amaçla “Zirvede ne konuşuldu?” sorusu tek başına yeterli görülmemiş; “Hangi belge kabul edildi?”, “Uygulama hangi kuruma verildi?”, “Hangi süre ve mali imkân belirlendi?” ve “Sonucu hangi kanıt doğruluyor?” sorularıyla birlikte ele alınmıştır.

1.2. Dönemlendirme ve belge türleri

İncelenen dönem üç kısma ayrılmıştır: (i) 1992–2010: Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirveleri ve Türk Konseyinin kuruluş süreci; (ii) 2011–2021: tematik Türk Konseyi zirveleri ve teşkilatın yeniden adlandırılması; (iii) 2021–2026: TDT çatısı altında stratejik belgeler, bağlı kurumlar ve çok alanlı siyasi koordinasyon. 2021 yılı, eski dönemin son halkası ve yeni dönemin başlangıcı olduğundan geçiş yılı kabul edilmiştir (TDT, t.y.-e, 2021a). Bölüm 2 birinci dönemi, Bölüm 3 ikinci ve üçüncü dönemin olağan zirvelerini, Bölüm 4 ise 2020’den itibaren toplanan olağanüstü ve gayriresmî zirveleri ele almaktadır.

Kaynak kümesi zirve bildirilerinden, kurucu ve stratejik belgelerden, zirve sonrasında yayımlanan resmî duyurulardan, TDT’nin ve ilgili kurumların faaliyet açıklamalarından ve Türkiye’nin resmî kayıtlarından oluşmaktadır (TDT, t.y.-b). Bildiri metni ile Sekretaryanın yayımladığı zirve haberi aynı türden kanıt değildir. 2011 sonrasındaki zirvelerde ağırlıklı olarak Sekretaryanın zirve haberlerinden yararlanılmış; bu haberlerdeki bilgiler bildiri hükmü olarak değil, duyurulmuş sonuç olarak değerlendirilmiştir.

1.3. Kanıt standardı

Belgeler incelenirken beş düzey birbirinden ayrılmıştır: siyasi niyet beyanı; eylem planı ya da yol haritası gibi programatik adım; imzalı anlaşma veya örgüt kararı; yürürlüğe giriş ya da idari kuruluş; ölçülebilir sonuç (bkz. Bölüm 6). Bu ayrım, özellikle yatırım, ulaştırma ve afet yönetimi alanlarında hedefin ilanı ile uygulamanın gerçekleşmesinin birbirine karıştırılmaması için gereklidir.

1.4. Kavramsal çerçeve ve ilgili çalışmalar

Zirve belgelerinin değerlendirilmesinde, uluslararası sistemdeki dönüşümü ve bölgeselleşme eğilimini ele alan çalışmalar da dikkate alınmıştır. Bu çalışmalara göre herhangi bir aktörün hegemonya kuramadığı çok merkezli uluslararası sistemde belirsizlik artmakta, millî güvenliği esas alan bölgeselleşme yaygınlaşmakta ve bölgesel ve yükselen güçlerin manevra alanı genişlemektedir (Topsakal ve Zengin, 2023a; Zengin, 2023, 2025). 2025'ten sonra ABD dış politikasında yaşanan dönüşümle uluslararası sistemin çok kutuplu bir pazarlık alanına evrildiği ve uluslararası iş birliğinin bundan sonra daha esnek ve parçalı biçimlerde gerçekleşeceği öngörülmüştür (Topsakal ve Zengin, 2025a). Bu ortamda tarihsel bağlara, ortak kimliğe ve kültürel normlara dayanan bölgesel birliklerin, üyelerine küresel aktörler karşısında stratejik esneklik kazandırdığı da ileri sürülmüştür (Topsakal ve Zengin, 2025b).

Türk devletleri arasındaki iş birliğini doğrudan ele alan çalışmalarda teşkilatın adının değiştirilmesi, üye devletlerin tek bir yapı içinde eritilmesi olarak değil, her birinin eşit statüde ortak amaçlar etrafında bir araya gelmesi olarak yorumlanmıştır. Aynı çalışmalarda ilişkilerin kazan-kazan, faydacılık ya da fırsatçılık kavramlarıyla açıklanmasının sorunlu olduğu; üye devletleri bir araya getiren özün ortak köken, tarih, kültür ve dil yapısı gibi normatif bağlar olduğu ve Türkiye ile üye devletler arasındaki ilişkilerin karşılıklı rızaya dayandığı vurgulanmıştır (Topsakal ve Zengin, 2021; Zengin, 2025; Zengin ve Topsakal, 2022b, 2022c). Bu rapor söz konusu çerçeveyi zirve belgelerinin uygulama düzeyiyle sınamakta; bildirilerdeki siyasi iradenin hangi alanlarda kurum, kaynak ve doğrulanabilir sonuç ürettiğini incelemektedir.

BÖLÜM 2

1992–2010: Zirveler Sürecinin Kurumsal Temelleri

30–31 Ekim 1992’de Ankara’da toplanan ilk zirve, Türkiye ile bağımsızlığını yeni kazanan Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan arasında çok taraflı bir görüşme düzeninin başlangıcı olmuştur. Toplantıda Türkiye adına Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ın ortaya koyduğu öneriler arasında gümrük mevzuatının uyumlaştırılması; kişi, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımı; ortak bir yatırım ve kalkınma bankası; demir yolu, kara yolu ve hava yolu bağlantıları; Türk devletlerinin doğal kaynaklarının Türkiye üzerinden Avrupa’ya ulaştırılması yer almıştır. Ekonomik ve altyapısal bağlantısallık fikri böylece kuruluş aşamasından itibaren gündemdedir; ancak bu önerilerin önemli bir kısmı o dönemde bağlayıcı kararlara dönüşmemiştir (TDT, t.y.-e; Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM], 2010).

Kurumsallaşma yönündeki ilk adımlar, 1996 Taşkent Zirvesi’nde zirveler için bir sekretarya kurulmasının kararlaştırılması, 1998 Astana Zirvesi’nde Sekretarya Tüzüğü’nün kabulü ve 2000 Bakü Zirvesi’nde daimî sekretaryanın Türkiye’de kurulmasına karar verilmesidir. Ne var ki Özbekistan’ın sonraki zirvelere daha düşük düzeyde katılması ve Türkmenistan’ın bazı konulardaki çekinceleri sebebiyle sekretaryanın kurulması yönünde somut adım atılamamış, Nisan 2001 ile Kasım 2006 arasında zirve de toplanamamıştır. Kalıcı yapı ancak 3 Ekim 2009’da Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye arasında imzalanan Nahçıvan Anlaşması’yla kurulmuştur. Anlaşmada Devlet Başkanları Konseyi, Dışişleri Bakanları Konseyi, Kıdemli Memurlar Komitesi, Aksakallar Konseyi ve merkezi İstanbul’da bulunan Sekretarya öngörülmüştür. Eylül 2010’daki İstanbul Zirvesi’nde Büyükelçi Halil Akıncı ilk Genel Sekreter olarak atanmış, anlaşma Kasım 2010’da yürürlüğe girmiştir (TDT, t.y.-c, t.y.-e; TBMM, 2010; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2006). Dönemin zirveleri ve öne çıkan kararları Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1. 1992–2010 Döneminde Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirveleri

Yıl ve zirve	Öne çıkan karar ve öneriler
1992 – Ankara	İlk zirve (30–31 Ekim); Türkiye’nin gümrük uyumu, serbest dolaşım, ortak yatırım ve kalkınma bankası, ulaştırma bağlantıları ve doğal kaynakların taşınmasına ilişkin önerileri.

Yıl ve zirve	Öne çıkan karar ve öneriler
1994 – İstanbul	İstanbul Bildirisi (18–19 Ekim); çok taraflı görüşme zemininin korunması.
1995 – Bişkek	Bişkek Bildirisi (28 Ağustos); iş birliğinin güçlendirilmesi ve sürecin sürdürülmesi.
1996 – Taşkent	Taşkent Bildirisi (21 Ekim); zirveler için sekretarya kurulması kararı.
1998 – Astana	Sekretarya Tüzüğü’nün kabulü (9 Haziran).
2000 – Bakü	Daimî sekretaryanın Türkiye’de kurulması kararı (8–9 Nisan); karar uygulanamamıştır.
2001 – İstanbul	Zirve (26–27 Nisan); Özbekistan daha düşük düzeyde temsil edilmiş, ardından beş yıl zirve toplanamamıştır.
2006 – Antalya	Beş yıllık aradan sonra toplanan zirve (17 Kasım); sürecin kurumsallaşmasına ve yeni iş birliği ile istişare mekanizmalarına ilişkin öneriler.
2009 – Nahçıvan	Türk Konseyini kuran Nahçıvan Anlaşması (3 Ekim); imzacılar Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye.
2010 – İstanbul	İlk Genel Sekreter olarak Halil Akıncı’nın atanması (Eylül); Nahçıvan Anlaşması Kasım 2010’da yürürlüğe girmiştir.

Not. Kaynak: Parubochaya (2011); TDT (t.y.-c, t.y.-e); TBMM (2010); Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2006).

Analitik değerlendirme: 1992’de dile getirilen ekonomik iş birliği ve bağlantısallık fikirleri, sonraki yıllarda daha dar tanımlı programlar ve anlaşmalar hâlinde yeniden şekillenmiştir. Örneğin 1992’de önerilen ortak finansman fikri, kuruluş kararı otuz yıl sonra alınan Türk Yatırım Fonu ile kurumsal bir karşılık bulmuştur (TDT, t.y.-a). İlk öneri ile sonraki mekanizma arasında doğrudan bir hukuki süreklilik bulunduğunu ileri sürebilmek için ise kurucu belgelerde buna dayanak gösterilmesi gerekir.

Bu dönemde kurumsallaşmanın gecikmesi, bölgenin o yıllardaki şartlarıyla birlikte değerlendirilmelidir. Bağımsızlıklarının ilk yıllarında Orta Asya devletleri bağımsız politika üretecek güç ve kapasiteye henüz sahip değildi; sınır sorunlarını kendi aralarında çözmeye, güvenlik ihtiyaçlarını ise büyük ölçüde Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) çerçevesinde karşılamaya yönelmişlerdi. Sınırlar, su kaynaklarının paylaşımı ve demografik meseleler de bölge içi iş birliğini zorlaştırıyordu (Zengin, 2021a; Zengin ve Topsakal, 2020, 2022b). 1990’larda Türkiye’nin kapasitesinin Dağlık Karabağ çatışmasının seyrini değiştirmeye yetmediği, bugün ise Türkiye’nin hem daha güçlü hem de daha kararlı olduğu ilgili çalışmalarda vurgulanmaktadır (Zengin, 2021b, 2025). Bu itibarla 1992’de dile getirilen önerilerin 2009’a kadar kalıcı bir yapıya

dönüşmemesinde, katılım düzeyindeki dalgalanmaların ve çekincelerin yanında bu yapısal şartların da payı vardır.

BÖLÜM 3

2011–2025: Olağan Zirvelerde Gündem Değişimi

Türk Konseyinin ilk zirvesi 20–21 Ekim 2011’de Almatı’da toplanmıştır. Almatı’dan itibaren zirvelerin belirli sektörler etrafında düzenlenmesi, genel siyasi dayanışmanın çalışma grupları ve uzman kurumlar aracılığıyla somutlaşmasına katkı sağlamıştır. 2021’den sonra ise temalar daha bütüncül bir nitelik kazanmış; kalkınma, teknoloji, güvenlik ve kurumsal yönetim aynı belgelerde birlikte ele alınmaya başlanmıştır (TDT, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2018, 2019, 2021a, 2024a). Olağan zirvelerin gündemi ve belgelenmiş sonuçları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Türk Konseyi ve TDT Olağan Zirveleri (2011–2025)

Yıl / numara / yer	Ana gündem ve belgelenmiş sonuç
2011 / 1 / Almatı	Ekonomik iş birliği; ticari ve ekonomik ilişkilerin eşitlik ve karşılıklı yarar temelinde geliştirilmesi.
2012 / 2 / Bişkek	Eğitim, bilim ve kültür; Türk Akademisinin Kurulmasına Dair Anlaşma ve Türk Kültür ve Miras Vakfı Tüzüğü.
2013 / 3 / Gebele	Ulaştırma ve bağlantısallık; Doğu–Batı Koridoru içinde Hazar üzerinden çok modlu taşımacılık.
2014 / 4 / Bodrum	Turizm; “Modern İpek Yolu” ortak tur programının geliştirilmesi.
2015 / 5 / Astana	Medya ve enformasyon; Türk Akademisi ve Türk Kültür ve Miras Vakfına ilişkin tamamlayıcı belgeler.
2018 / 6 / Çolpon-Ata	Gençlik ve millî sporlar; Macaristan’a gözlemci statüsü verilmesi.
2019 / 7 / Bakü	Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ) desteklenmesi; Özbekistan’ın tam üye olarak katıldığı ilk zirve.
2021 / 8 / İstanbul	Dijital çağda yeşil teknolojiler ve akıllı şehirler; TDT adının kabulü, Türk Dünyası 2040 Vizyonu ve Türkmenistan’ın gözlemciliği.
2022 / 9 / Semerkant	Ortak kalkınma ve refah; 2022–2026 Stratejisi, Ulaştırma Bağlantısallığı Programı, Ticaretin Kolaylaştırılması Strateji Belgesi, Türk Yatırım Fonu kararı ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin (KKTC) gözlemciliği.

Yıl / numara / yer	Ana gündem ve belgelenmiş sonuç
2023 / 10 / Astana	“TURKTIME!”; Astana Senedi ve Ulaştırma Bağlantısallığı Programı’nın 2023–2027 Ortak Eylem Planı.
2024 / 11 / Bışkek	Ekonomik bütünleşme, sürdürülebilir kalkınma, dijital gelecek ve güvenlik; Dijital Ekonomi Ortaklığı Anlaşması, Sivil Koruma Mekanizması Anlaşması ve Türk Yeşil Vizyonu.
2025 / 12 / Gebele	Bölgesel barış ve güvenlik; Gebele Bildirisi, TDT+ formatının kurulması ve Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatının (TÜRKSOY) geliştirilmesi ve güçlendirilmesine dair karar.

Not. Kaynak: TDT (2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2018, 2019, 2021a, 2022, 2023b, 2024a, 2025b).

3.1. 2011–2019: Sektörel gündemlerin kurumsallaşması

Almatı’dan Bakü’ye uzanan olağan zirvelerin her birinde belirlenen tema, ilgili bakanlıklar arasında kalıcı bir iş birliği alanına dönüştürülmeye çalışılmıştır. Bir zirvenin ana temasının ekonomi ya da ulaştırma olması diğer alanların görüşülmediği anlamına gelmez; ancak tema tercihi teşkilatın o yılki önceliğini gösterdiği için anlamlıdır. Bu sebeple 2011–2019 dönemi değerlendirilirken dış politika beyanlarından çok sektörel mekanizmaların sürekliliğine bakmak gerekir. Aynı dönemde zirve takvimi de aksamış; 2015 Astana Zirvesi’nden sonraki olağan zirve ancak üç yıl sonra, 2018’de Çolpon-Ata’da toplanabilmiştir (TDT, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2018, 2019).

3.2. 2021 İstanbul: Stratejik ufkun genişlemesi

12 Kasım 2021’de “Dijital Çağda Yeşil Teknolojiler ve Akıllı Şehirler” temasıyla toplanan İstanbul Zirvesi’nde Türk Konseyinin adı Türk Devletleri Teşkilatı olarak değiştirilmiş, Türkmenistan gözlemci olarak teşkilata katılmıştır. Zirvede kabul edilen Türk Dünyası 2040 Vizyonu, yıllık zirve temalarının ötesine geçen uzun vadeli bir çerçeve sunmuştur. 2021’den sonra hazırlanan strateji belgeleri ve zirve kararları bu vizyonla karşılaştırılarak değerlendirilebilir (TDT, 2021a, 2021b).

Türk Dünyası 2040 Vizyonu’nun kabulü ve vizyonun uygulanması için 2022–2026 dönemine ait bir stratejik yol haritası hazırlanması kararı, teşkilatın ortak siyasi duruşunu gösteren ilk resmî belge çekirdeği olarak değerlendirilmiştir. Belirli amaçlar etrafında bir vizyon oluşturulması ve buna bağlı adımların planlanması, üye devletler arasında siyasi bir ortak paydanın oluştuğuna işaret etmektedir (Topsakal ve Zengin, 2021; Zengin, 2025).

3.3. 2022–2025: Karar çeşitlenmesi ve uygulama farkları

Semerkant'ta 2022–2026 Stratejisi ile ticaretin kolaylaştırılması, Astana'da ulaştırma bağlantısallığının eylem planı, Bişkek'te dijital ekonomi ve sivil koruma, Gebele'de ise bölgesel güvenlik ve üçüncü taraflarla iş birliğine imkân veren TDT+ formatı öne çıkmıştır. Bu çeşitlenme bütün alanlarda aynı uygulama düzeyine ulaşıldığı anlamına gelmez; belge sayısının artması ve gündemin genişlemesi sonuçların etkinliğini kendiliğinden göstermez (TDT, 2022, 2023b, 2024a, 2025b). TDT+ formatının kurulması, uluslararası iş birliğinin daha esnek ve parçalı biçimlerde gerçekleşeceği öngörüsüyle de örtüşmektedir (Topsakal ve Zengin, 2025a).

BÖLÜM 4

Olağanüstü ve Gayriresmî Zirveler

2020'den itibaren olağanüstü ve gayriresmî zirveler, ani krizlere hızla cevap verme ve yeni alanları gündeme taşıma imkânı sağlamıştır. Bu toplantılar Tablo 3'te olağan zirvelerin numaralandırmasından ayrı olarak gösterilmiştir.

Tablo 3. Olağanüstü ve Gayriresmî Zirveler (2020–2026)

Tarih ve yer	Temel gündem / somut çıktı
10 Nisan 2020 / çevrim içi	COVID-19 salgınıyla mücadelede dayanışma; sağlık alanında koordinasyon, ticaretin sürdürülmesi ve sınırlarda yük araçlarının geçişinin kolaylaştırılması.
31 Mart 2021 / çevrim içi	2021 Türkistan Bildirisi; Türkistan'ın Türk dünyasının manevi başkenti ilan edilmesi; Türk Konseyinin adının değiştirilmesi önerisine destek.
16 Mart 2023 / Ankara	Afet ve acil durum yönetimi ile insani yardım; 2023 Ankara Bildirisi ve Türk Yatırım Fonu kuruluş anlaşmasının imzalanması.
6 Temmuz 2024 / Şuşa	Ulaştırma, bağlantısallık ve iklim eylemi yoluyla sürdürülebilir gelecek; Karabağ Bildirisi ve e-Permit mutabakatı zaptı.
21 Mayıs 2025 / Budapeşte	“Doğu ile Batı'nın Buluşma Noktası”; Budapeşte Bildirisi ve Özbekistan'ın Türk Kültür ve Miras Vakfına katılması.
15 Mayıs 2026 / Türkistan	“Yapay Zekâ ve Dijital Kalkınma”; 2026 Türkistan Bildirisi, Sekreteryanın kurumsal ve dijital kapasitesinin güçlendirilmesi ve Genel Sekreter Yardımcısı atanması kararları.

Not. Kaynak: TDT (2020, 2021c, 2023a, 2024b, 2025a, 2026b).

Gayriresmî zirvenin 6 Temmuz 2024'te, II. Karabağ Savaşı sırasında Azerbaycan'ın kontrolüne geçen Şuşa'da toplanması ve burada Karabağ Bildirisi'nin kabul edilmesi, savaşın sonuçlarının teşkilat gündemine yansımaları bakımından dikkat çekicidir (TDT,

2024b). II. Karabağ Savaşı sürecinde Türkiye'nin bölgesel bir güç olarak kendini ispatladığı ve Nahçıvan üzerinden Türk dünyasıyla doğrudan kara bağlantısı kurulması imkânının doğduğu değerlendirilmiştir (Zengin, 2021b). 2021 İstanbul Zirvesi'nin bildirisinde de Azerbaycan'ın zaferi tebrik edilmiş, kurtarılan toprakların yeniden ihyası, inşası ve entegrasyonuna katkıda bulunulması vurgulanmıştır (Topsakal ve Zengin, 2021).

15 Mayıs 2026'da toplanan Türkistan gayriresmî zirvesinde 2026 Türkistan Bildirisi kabul edilmiş; Sekreteryanın kurumsal ve dijital kapasitesinin güçlendirilmesine ve Genel Sekreter Yardımcısı atanmasına dair kararlar imzalanmıştır. Resmî haber metninde yapay zekânın yanı sıra dijital yönetim, akıllı altyapı ve yenilik ekosistemleri öne çıkmaktadır. Söz konusu başlıkların bir kısmı karar, bir kısmı ise henüz proje ya da fikir düzeyindedir (TDT, 2026b).

BÖLÜM 5

Stratejik İş Birliği Alanlarının Karşılaştırılması

5.1. Ticaret, yatırımlar ve ortak finansman

1992'den beri gündemde olan ticaret ve ortak kalkınma finansmanı, 2011'de ekonomik iş birliği temasına, 2019'da KOBİ'lerin desteklenmesine ve 2022'de Türk Yatırım Fonunun kurulması kararına bağlanmıştır. Fonun eşit sermaye katkısı ve eşit oy hakkı ilkesine dayanarak kurulması, 2021 İstanbul Zirvesi'nin bildirisinde öngörülmüştür (Topsakal ve Zengin, 2021). TDT kaynaklarına göre fonun kuruluş anlaşması 16 Mart 2023'te Ankara'da imzalanmış, 24 Şubat 2024'te yürürlüğe girmiş ve fonun Guvernörler Kurulu ilk toplantısını 18 Mayıs 2024'te İstanbul'da yapmıştır. Fonun başlangıç sermayesi 500 milyon ABD dolarıdır (TDT, t.y.-a). Fon, ilk finansman işlemi olarak 1 Temmuz 2026'da Almatı'da, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) ile birlikte yürütülen bir paket çerçevesinde Kazakistan'daki KMF Bank ile mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansmanına yönelik 10 milyon ABD dolarına kadar bir kredi anlaşması imzalamıştır (Türk Yatırım Fonu, 2026a). Macaristan'ın katılımıyla üye sayısı altıya yükselen fonun üçüncü Guvernörler Kurulu toplantısı 22 Ekim 2026'da Taşkent'te yapılmıştır (Türk Yatırım Fonu, 2026b).

Söz konusu sıralama siyasi karardan hukuki yürürlüğe ve fiilî faaliyete uzanan zinciri belgelemektedir. Öte yandan 2022 Semerkant Zirvesi'nde kabul edilen Ticaretin

Kolaylaştırılması Strateji Belgesi ve bu belge doğrultusunda kurulan Ticareti Kolaylaştırma Komitesi, ekonomik koordinasyonun finansmanla sınırlı tutulmadığını göstermektedir (TDT, t.y.-a, 2022).

5.2. Orta Koridor, lojistik ve ulaştırma

2013 Gebele Zirvesi'nin ulaştırma ve bağlantısallık teması, bugün Orta Koridor olarak anılan ve Hazar üzerinden Asya'yı Avrupa'ya bağlayan güzergâhın teşkilat gündemine erken bir dönemde girdiğini göstermektedir. Nitekim bu zirvede Doğu-Batı Koridoru içinde Hazar üzerinden çok modlu taşımacılığın teşvik edilmesi vurgulanmıştır. TDT Ulaştırma Bağlantısallığı Programı 11 Kasım 2022'de Semerkant'ta, programın 2023–2027 dönemine ait Ortak Eylem Planı ise 3 Kasım 2023'te Astana'da kabul edilmiştir. 6 Temmuz 2024 Şuşa gayriresmî zirvesinde bağlantısallık, iklim eylemi ve sürdürülebilirlikle birlikte ele alınmış; uluslararası kara yolu taşımacılığında elektronik izin belgesine (e-Permit) ilişkin bir mutabakat zaptı imzalanmıştır (TDT, t.y.-d, 2013, 2024b).

Ulaştırma başlığının teşkilat gündemindeki ağırlığı, Orta Asya'nın Batı'ya ve açık denizlere ulaşma güzergâhlarıyla birlikte değerlendirilmelidir. Rusya, Çin, Afganistan-Pakistan ve İran üzerinden geçen seçeneklerle karşılaştırıldığında, Azerbaycan ve Türkiye üzerinden geçen Hazar hattının daha kazançlı ve sürdürülebilir olabileceği ileri sürülmüştür (Zengin, 2025). Rusya-Ukrayna Savaşı'nın kuzey koridorunu sekteye uğratması ise güneydeki koridorların önemini artırmıştır (Topsakal ve Zengin, 2024). 2021 İstanbul Zirvesi'nin bildirisinde Hazar geçişli Doğu-Batı Koridoru'nun hayata geçirilmesine yönelik kararlılık ifade edilmiş; Topsakal ve Zengin (2021) Türk dünyasını birbirine bağlayacak Zengezur Koridoru'nu bu projenin en önemli noktası olarak görmüştür. Azerbaycan'ı Nahçıvan üzerinden Türkiye'ye bağlayacak koridorun açılmasının Türkiye ile Türk dünyası arasında doğrudan kara bağlantısı anlamına geleceği daha önce de vurgulanmıştır (Topsakal, 2020; Zengin, 2021b). Azerbaycan'ın orta vadede Zengezur Koridoru çerçevesinde Türkiye ile kara bağlantısını güçlendirerek TDT'nin lojistik zinciri ve Orta Koridor bakımından jeopolitik önemini artırabileceği de değerlendirilmektedir (Topsakal ve Zengin, 2025b).

Ulaştırma alanındaki ilerlemeyi ölçmek için yük hacmi, taşıma maliyeti, geçiş süresi, liman ve demir yolu kapasitesi, transit izinlerinin dijitalleşmesi ve sınır kapılarındaki bekleme süreleri gibi bağımsız göstergelere bakmak gerekir. Bildiriler koridorun siyasi önemini ortaya koyar; taşımacılık performansını ise tek başına kanıtlamaz.

5.3. Siyasi istişare, güvenlik ve afet yönetimi

2020 salgın zirvesi ile 2023 Ankara olağanüstü zirvesi, teşkilatın kriz ve afet yönetimi boyutunu öne çıkarmıştır. 6 Kasım 2024'te Bişkek'te TDT Sivil Koruma Mekanizmasının Kurulmasına Dair Anlaşma'nın imzalanması, bu alandaki iş birliğini siyasi beyandan imzalı bir hukuki araca taşımıştır. 2025 Gebele Zirvesi ise “Bölgesel Barış ve Güvenlik” temasıyla siyasi istişareyi daha geniş bir güvenlik gündemine bağlamıştır (TDT, 2020, 2023a, 2024a, 2025b).

Ortak dış politika söylemi bakımından 2021 İstanbul Zirvesi'nin bildirisinde Karabağ, Kıbrıs ve Kırgızistan-Tacikistan sınırındaki durum gibi tek tek üye devletleri ilgilendiren meseleler teşkilatın ortak gündemine taşınmıştır. Terörle mücadele, Afganistan, salgın ve dezenformasyonla mücadele de aynı bildiride ortak tutum belirlenen başlıklar arasındadır (Topsakal ve Zengin, 2021).

Unutulmamalıdır ki güvenlik alanındaki ortak beyanlar antlaşmaya dayalı bir karşılıklı savunma yükümlülüğü doğurmaz; teşkilatın kurucu belgesi olan Nahçıvan Anlaşması da böyle bir yükümlülük öngörmemektedir (TBMM, 2010). Dolayısıyla bildirilerdeki siyasi dayanışma ifadeleri, savunma sanayii başlıkları, afet iş birliği ve olası güvenlik kurumları ayrı başlıklar altında incelenmelidir.

Üye devletlerin farklı güvenlik yapılarına dâhil olması da bu alandaki sınırları belirlemektedir. Türkiye NATO üyesi iken Kazakistan ve Kırgızistan, Rusya'nın öncülük ettiği Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü'nün (KGAÖ) üyesidir. Rusya'nın BDT ve KGAÖ gibi yapılar üzerinden bölgede kurduğu askerî ve siyasi etki, Orta Asya devletlerinin karar alma süreçlerini etkilemektedir (Zengin, 2022, 2025; Zengin ve Topsakal, 2020, 2022b). Çin de Şanghay İşbirliği Örgütü ve Kuşak ve Yol Girişimi aracılığıyla bölgedeki ekonomik nüfuzunu genişletmektedir (Zengin, 2022, 2025; Zengin ve Topsakal, 2020). KGAÖ'nün Kazakistan'daki olaylara Rusya öncülüğünde müdahale etmesi bu etkinin somut bir örneğidir; örgüt üyesi Kırgızistan'ın müdahaleye katılma konusundaki isteksizliği ise ittifak içinde ortaya çıkan güvenlik ikilemine örnek gösterilmiştir (Topsakal ve Zengin, 2023b). Güney Kafkasya'da Rusya'nın kendi bölgesel güvenlik anlayışını öne çıkaran politikaları, Türkiye'nin bölgesel güç statüsüne dayanan politikalarıyla kesişmektedir (Zengin, 2021c).

Bu şartlarda Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkilerin Suriye, Libya, Güney Kafkasya ve Karadeniz'de olduğu gibi Orta Asya'da da ortak çıkarların bulunduğu alanlarda uyuma, çıkarların çatıştığı alanlarda ise karşılıklı askerî güç kullanımının ertelendiği bir

rekabete dayanması gerektiği ileri sürülmüştür (Zengin, 2021b; Zengin ve Topsakal, 2022b). Bu model “akıllı uyum” ve “esnek rekabet” kavramlarıyla tanımlanmıştır (Topsakal ve Zengin, 2023b; Zengin ve Topsakal, 2021, 2022a). TDT çerçevesindeki güvenlik iş birliğinin kapsamı değerlendirilirken üye devletlerin üçüncü taraflarla kurduğu bağlar da bu yüzden hesaba katılmalıdır.

5.4. Dil, eğitim, kültür ve ortak kurumlar

2012 Bişkek Zirvesi’nde Türk Akademisi ve Türk Kültür ve Miras Vakfına ilişkin belgelerin imzalanması, 2021’de çevrim içi toplanan gayriresmî zirvede Türkistan’ın Türk dünyasının manevi başkenti ilan edilmesi ve 2024–2026 döneminde dil ve kültür alanının dijital teknolojilerle buluşması aynı sürecin farklı aşamalarıdır. Nitekim 2024 Bişkek Zirvesi’nde Türk büyük dil modelinin geliştirilmesine dair bir mutabakat zaptı imzalanmıştır. 2025 Gebele Zirvesi’nde ise TÜRKSOY’un geliştirilmesi ve güçlendirilmesine dair bir karar alınmıştır (TDT, 2012, 2021c, 2024a, 2025b, 2026b).

Kültürel iş birliği, teşkilatın faaliyetleri içinde kendi sürekliliğine sahip ayrı bir katmandır. Halklar arası iş birliği ise teşkilatın devlet ve toplum düzeyinde birlikte inşası bakımından en önemli faaliyet alanlarından biri olarak görülmektedir (Topsakal ve Zengin, 2021; Zengin, 2025). 2021 İstanbul Zirvesi’nin bildirisinde ortak tarih, coğrafya ve edebiyat ders kitaplarının hazırlanması için Türk Akademisi ile üye devletlerin ilgili kurumlarının temsilcilerinden ve bilirkişilerden oluşacak bir komisyon öngörülmüştür (Topsakal ve Zengin, 2021). Dil ve eğitim programlarının başarısı ise bildirilerdeki ortak kimlik vurgusundan çok akademik hareketlilik, ortak yayınlar, ortak müfredat uygulamaları ve programlara katılım sayıları gibi göstergelerle ölçülebilir.

5.5. Enerji, çevre ve sürdürülebilir kalkınma

Enerji nakil güzergâhlarına ilişkin öneriler 1992’deki ilk zirvenin gündeminde yer almıştır. 2021 İstanbul Zirvesi’nin yeşil teknolojiler ve akıllı şehirler, 2024 Şuşa gayriresmî zirvesinin iklim eylemi, 2024 Bişkek Zirvesi’nin ise sürdürülebilir kalkınma ve Türk Yeşil Vizyonu başlıkları birlikte okunduğunda, çevresel dönüşümün 2021’den itibaren teşkilat gündeminde ağırlık kazandığı görülmektedir (TDT, t.y.-e, 2021a, 2024a, 2024b). Orta Asya’nın enerji kaynakları için dağıtım merkezinin Türkiye olmasının ekonomik ve siyasi açıdan bölgesel ölçeği aşan kazanımlar sağlayacağı ve üye devletlerin refah düzeyini artıracacağı da ileri sürülmüştür (Zengin, 2025).

Yenilenebilir enerji yatırımları, elektrik enterkonneksiyonları, karbon yoğunluğu, yeşil finansman işlemleri ve ortak çevre projeleri bu alanda kullanılabilecek göstergelerdir. Söz konusu göstergelere ilişkin veriler bu raporun kapsamı dışında kaldığından bu alanda bir performans değerlendirmesi yapılmamıştır.

5.6. Dijital ekonomi, yapay zekâ ve yeni teknolojiler

2024 Bişkek Zirvesi’nde Dijital Ekonomi Ortaklığı Anlaşması’nın yanı sıra uzay faaliyetleri ve Türk büyük dil modeline ilişkin mutabakat zabıtları imzalanmıştır. 2026 Türkistan gayriresmî zirvesi ise doğrudan “Yapay Zekâ ve Dijital Kalkınma” temasıyla toplanmış ve Sekretaryanın dijital kapasitesinin güçlendirilmesine karar vermiştir. Dijitalleşme, 2021 İstanbul ve 2024 Bişkek zirvelerinin temalarında başka başlıklarla birlikte yer almış; 2026’da ise bir zirvenin tek ana konusu hâline gelmiştir (TDT, t.y.-a, 2021a, 2024a, 2026b).

Sonraki değerlendirmeler bakımından temel soru, ulusal dijital projelerin ortak platformlara bağlanıp bağlanmadığıdır. Ortak veri standartları, dijital ticaretin hukuki altyapısı, ortak dil teknolojileri, siber güvenlik iş birliği ve finansman modeli bu açıdan izlenmesi gereken başlıca alanlardır.

BÖLÜM 6

Bildiri Kararlarının Uygulama Düzeyi

Zirve bildirilerinde kullanılan “desteklemek”, “memnuniyetle karşılamak”, “kararlaştırmak” ve “imzalamak” gibi fiiller farklı siyasi ve hukuki ağırlıklar taşır. Bu sebeple belgeler önce ifade biçimine ve hukuki statüsüne göre sınıflandırılmalı, ardından uygulama verileriyle eşleştirilmelidir. Bu amaçla kullanılan beş düzeyli ölçek Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Kanıt Düzeyleri Ölçeği

Kanıt düzeyi	Tanım
Düzyen 1 — Siyasi niyet	İlke, temenni, kararlılık veya dayanışma beyanı; uygulama kanıtı sayılmaz.
Düzyen 2 — Programatik adım	Eylem planı, yol haritası veya ilgili kurumlara yöneltilen görev.
Düzyen 3 — İmzalı araç	Anlaşma, protokol veya örgüt kararı; yürürlük durumu ayrıca kontrol edilir.

Kanıt düzeyi	Tanım
Düzy 4 – Hukuki/idari işlerlik	Yürürlüğe giriş, organın oluşturulması, bütçe tahsisi veya toplantı mekanizmasının işlenmesi.
Düzy 5 – Ölçülebilir sonuç	Yatırım, proje, işlem hacmi, süre kazanımı veya kamu hizmeti çıktıları.

Not. Ölçek bu rapor için geliştirilmiştir.

Örneğin Türk Yatırım Fonu, 2022'deki kuruluş kararından 2024'teki yürürlüğe ve ilk Guvernörler Kurulu toplantısına uzanan belgelenmiş bir zincirle dördüncü düzye ulaşmıştır. 1 Temmuz 2026'da imzalanan ilk kredi anlaşması beşinci düzye ilişkin ilk veriyi sunmaktadır; fakat fonun yatırım etkisini değerlendirmek için proje ve portföy verilerinin birikmesi gerekir. Aynı ölçekte TDT Sivil Koruma Mekanizmasının Kurulmasına Dair Anlaşma ile TDT+ formatına ilişkin karar ve yönetmelik üçüncü düzye, Ulaştırma Bağlantısallığı Programı'nın 2023–2027 Ortak Eylem Planı ise ikinci düzye yer almaktadır. Sivil koruma anlaşmasının yürürlüğe girdiğine dair bir duyuru rapor tarihi itibarıyla tespit edilememiştir (TDT, t.y.-a, t.y.-d, 2024a, 2025b, 2026a; Türk Yatırım Fonu, 2026a).

BÖLÜM 7

2026 Ankara Zirvesi: Resmî Gündem ve İzleme Alanları

7.1. Tarih, tema ve kurumsal bağlam

Ankara toplantıları 29 Ekim 2026'da Dışişleri Bakanları Konseyinin 13. toplantısıyla başlayacak, Devlet Başkanları Konseyinin 13. Zirvesi 30 Ekim'de yapılacaktır. Zirvenin resmî teması “Türk Yüzyılı: Dilde, Fikirde, İşte Birlik”tir. Duyuruya göre zirvede siyasi iş birliği; ticaret ve yatırım; ulaştırma ve bağlantısallık; enerji; dijital dönüşüm; kültürel ve insani iş birliği; kurumsal gelişim başlıklarının yanı sıra ortak ilgi alanına giren bölgesel ve uluslararası gelişmeler ele alınacak, liderlerin 2026 Ankara Bildirisi'ni kabul etmesi beklenmektedir. Zirvenin, 30–31 Ekim 1992'de yine Ankara'da toplanan ilk zirvenin yıl dönümüne denk gelmesi de sembolik bir anlam taşımaktadır (TDT, 2026d; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2006). Temadaki ifade, İsmail Gaspıralı'nın Türk dünyasında yaygınlık kazanan “Dilde, fikirde, işte birlik” şiarına dayanmaktadır. Topsakal ve Zengin (2021) de üye devletlerin bu şiarla ortak bir zeminde politika

üretmesini, teşkilatın edilgen bir araç olmak yerine belirli ölçüde etkin bir yapı kazanabilmesi için elzem görmüştür.

Zirvede dönem başkanlığının Azerbaycan’dan Türkiye’ye geçmesi, yeni Genel Sekreterin atanması ve teşkilatın gelecek dönemdeki stratejik önceliklerinin belirlenmesi beklenmektedir. Kasım 2022’den bu yana görevde bulunan Genel Sekreter Kubanışbek Ömüraliyev ile Dışişleri Bakanı Hakan Fidan arasında 8 Eylül 2026’da Ankara’da yapılan görüşmede, 2022–2026 Stratejisi’nin devamı niteliğindeki TDT 2027–2031 Stratejisi’nin hazırlığı da ele alınmıştır. Dış ortaklıklar alanında ise TDT+ formatında üçüncü taraflarla iş birliğinin usullerini belirleyen yönetmelik, 7 Mart 2026’da İstanbul’da yapılan Dışişleri Bakanları Konseyi gayriresmî toplantısında imzalanmıştır (TDT, 2026a, 2026c, 2026d).

7.2. Ankara Bildirisi için kontrol matrisi

Tablo 5. Ankara Bildirisi İçin Kontrol Matrisi

İzleme başlığı	Bildiride aranacak doğrulanabilir unsur
Stratejik çerçeve	2027–2031 Stratejisi’nin kabulü ya da hazırlık takvimi; sorumlu organ ve izleme mekanizması.
Kurumsal yönetim	Yeni Genel Sekreter, Sekreteryanın kadro ve bütçesi, izleme yükümlülükleri.
Ticaret ve finansman	Türk Yatırım Fonunun finansman faaliyetlerine ilişkin hedefler, somut mali kararlar, ticareti kolaylaştıran düzenlemeler.
Ulaştırma / enerji	Orta Koridor için takvimli proje, lojistik kolaylaştırma ve enerji iş birliği belgeleri.
Güvenlik / afet	Sivil Koruma Mekanizması Anlaşması’nın yürürlüğü; eğitim, tatbikat ve bilgi paylaşımı.
Dijitalleşme / yapay zekâ	2026 Türkistan kararlarının uygulanması; ortak dijital standartlar, veri ve yapay zekâ iş birliği için sorumlu mekanizma.
Kültür / dil / eğitim	TÜRKSOY’un geliştirilmesi süreci; eğitim ve akademik iş birliğinde uygulama programları ve ortak çıktılar.
Dış ortaklıklar	7 Mart 2026 tarihli TDT+ yönetmeliğinin uygulanması; üçüncü taraflarla imzalanan belgeler.

Not. Başlıklar, zirve duyurusundaki gündemden ve rapordaki bulgulardan derlenmiştir (TDT, 2026d).

7.3. Sonraki belgeyle yapılacak karşılaştırma

Ankara Bildirisi yayımlandığında her madde için madde numarası, politika alanı, önceki zirvelerle bağlantı, kullanılan eylem fiili, muhatap kurum, süre, finansman ve takip göstergesi kaydedilmelidir. Bunun yanında 2025 Gebele ve 2026 Türkistan metinlerinde öne çıkan güvenlik ve dijital dönüşüm önceliklerinin Ankara’da ne ölçüde ağırlık kazandığı incelenmelidir. Böylece zirvenin sonuçları, tahminlere değil kabul edilen metne dayanılarak değerlendirilebilecektir.

BÖLÜM 8

Sonuç ve Stratejik Değerlendirme

1992–2026 dönemi, Türk devletleri arasındaki iş birliğinde tarihsel süreklilik ile işlevsel çeşitlenmenin birlikte ilerlediğini göstermektedir. İlk zirvelerde dile getirilen ticaret, enerji ve ulaştırma önerileri, sonraki dönemde strateji belgeleri, kurumlar ve anlaşmalar biçiminde yeniden ele alınmıştır. Kültür ve eğitim kesintisiz bir iş birliği alanı olarak kalırken dış ortaklıklar, afet yönetimi ve dijital teknolojiler daha belirgin kurumsal çalışma başlıkları hâline gelmiştir (TDT, 2021b, 2024a, 2025b). Teşkilata katılım da bu dönemde genişlemiştir: Özbekistan 2019’da tam üye olmuş; Macaristan 2018’de, Türkmenistan 2021’de, KKTC ise 2022’de gözlemci statüsü kazanmıştır (TDT, t.y.-e, 2018, 2019, 2021a, 2022). Genişleme sürecinin sürmesi teşkilatın siyasi bir çekim merkezi olarak düşünülmesi bakımından umut verici bulunmuş; Macaristan’ın katılım çabaları ise Türk dünyasının Batı’ya açılan tasavvurunu öne çıkarmıştır (Topsakal ve Zengin, 2021).

Bu değişimin nasıl değerlendirileceği kullanılan başarı ölçütüne bağlıdır. Bildirilerde daha fazla alanın anılması teşkilat gündeminin genişlediğini gösterir. Politika etkisini ortaya koymak için ise anlaşmaların işlerliğine, kurumların faaliyetine, ayrılan kaynaklara ve bağımsız nicel verilere bakmak gerekir. Daha açık şekilde ifade edecek olursak, Türk devletleri arasındaki bütünleşmenin derinliği, bildiri dilinin ne ölçüde kurum, bütçe ve sonuç üretebildiğiyle ölçülebilir.

Teşkilatın stratejik anlamı Türkiye’nin büyük stratejisi bakımından da ele alınmalıdır. Güç ve zenginliğin Asya’ya kaymasıyla Orta Asya birçok büyük projenin geçiş noktası hâline gelmiş; TDT çerçevesindeki faaliyetlerin kurumsallaşması ise ilişkilerin sürdürülebilirliği için gerekli görülmüştür (Zengin, 2025). Aynı çalışma, Türkiye’nin özellikle siyasi konularda lokomotif rolü üstlenmesini ve Türk dünyasıyla ilişkileri bakanlık düzeyinde yürütecek ayrı bir idari yapı oluşturmasını önermektedir. Türkiye’nin kendi jeopolitiğinde bir çekim merkezi olduğu ve büyük stratejisinin stratejik özerklik hedefine dayanması gerektiği de ileri sürülmüştür (Topsakal ve Zengin, 2023c; Zengin, 2023). Ankara Zirvesi’nde dönem başkanlığının Türkiye’ye geçecek olması, bu önerilerin hangi kurumsal karşılığı bulacağını izlemeyi önemli kılmaktadır. Orta vadede Orta Koridor’un lojistik kapasitesinin artması, ortak yatırım fonları ile gümrük iş birliği mekanizmalarının kurumsallaşması; uzun vadede ise teşkilatın Avrasya’da kültürel ve ekonomik bir bloka dönüşmesi ihtimal dâhilinde görülmektedir.

(Topsakal ve Zengin, 2025b). Söz konusu öngörülerin gerçekleşip gerçekleşmediği, Bölüm 6’daki kanıt düzeyleriyle izlenebilir.

13. Ankara Zirvesi, Türk Dünyası 2040 Vizyonu’nun ilk beş yılı tamamlanırken ve 2022–2026 Stratejisi’nin son yılında toplanmaktadır. Bu itibarla zirvede asıl izlenmesi gereken husus, yeni taahhütlerin sorumlu kurum, takvim, kaynak ve uygulama göstergesiyle desteklenip desteklenmediğidir. 2027–2031 Stratejisi Ankara’da kabul edilirse bu ölçüt doğrudan strateji metnine uygulanabilir; kabul edilmezse hazırlık takvimi ve sorumlu organın belirlenip belirlenmediği izlenmelidir. Nihai değerlendirme ise 30 Ekim 2026’da kabul edilmesi beklenen Ankara Bildirisi yayımlandıktan sonra yapılabilecektir (TDT, 2021b, 2022, 2026c, 2026d).

DEĞERLENDİRME İLKESİ

Bildirilerin diplomatik dili siyasi niyeti, eylem planları programatik adımları, imzalı belgeler hukuki taahhüdü, yürürlük kayıtları hukuki ve idari işlerliği, uygulama verileri ise ölçülebilir sonuçları gösterir. Bu beş düzey birlikte değerlendirilmedikçe TDT zirvelerinin kurumsal etkisi hakkında sağlam bir hüküm kurulamaz.

BÖLÜM 9

Yöntemsel Sınırlılıklar

Bu çalışma, 27 Ekim 2026 tarihine kadar erişilebilen kamuya açık resmî kaynaklara dayanan, zirve öncesinde hazırlanmış belge temelli nitel bir değerlendirmedir. Zirve bildirileri henüz madde düzeyinde, iki bağımsız kodlayıcının işaretlediği sayısal bir veri setine dönüştürülmemiştir. Politika alanlarının bildirilerdeki oranları veya yıllara göre değişim yüzdeleri bu yüzden hesaplanmamıştır.

Erken dönem zirvelerinde belge metinlerinin tamamı yerine TDT’nin resmî tarihçesindeki özetlerden, Türkiye’nin resmî kayıtlarından ve akademik çalışmalardan; 2011 sonrasındaki zirvelerde ise ağırlıklı olarak Sekretaryanın zirve haberlerinden yararlanılmıştır. 2021 İstanbul Zirvesi’nin bildirisine ilişkin bazı ayrıntılar, bildiriye başlıklar hâlinde aktaran bir akademik değerlendirmeden alınmıştır (Topsakal ve Zengin, 2021). İmzalanmış ve hukuken bağlayıcı anlaşmalar ile yalnızca resmî basın açıklamalarında duyurulan girişimler birbirinden ayrılmıştır. İleri bir araştırmada belgelerin tam metin arşivi, orijinal dil sürümleri, madde bazında atıf tablosu ve bağımsız uygulama verileri birbiriyle eşleştirilmelidir.

Ankara Zirvesi henüz toplanmadığından, 30 Ekim 2026’da kabul edilmesi beklenen Ankara Bildirisi rapora dâhil edilmemiştir. Resmî duyurulardaki gündem başlıkları, kabul edilmiş zirve kararları olarak değil, önceden açıklanmış hazırlık başlıkları olarak sunulmuştur (TDT, 2026d).

KAYNAKLAR

Kaynakça

Kaynakça APA 7 kurallarına göre hazırlanmıştır. Aynı yazarın aynı yıl yayımlanan kaynakları, başlıklarının alfabetik sırasına göre a, b, c harfleriyle ayrılmıştır; birbirinin devamı olarak yayımlanan çalışmalarda yayın sırası esas alınmıştır. Yayın tarihi bulunmayan internet sayfaları “t.y.” (tarih yok) kısaltmasıyla gösterilmiştir.

Parubochaya, E. F. (2011). The sammits [sic] of Turkic states (1992–2001): The real platform for closer relations? *Science Journal of VolSU. History. Area Studies. International Relations*, 16(1), 113–120. <https://doi.org/10.15688/jvolsu4.2011.1.16>

Topsakal, İ. (2020, Aralık). Nahcivan Koridoru: Stratejik işbirliğinin lojistiği. *Kriter*, 5(52).

Topsakal, İ. ve Zengin, A. K. (2021, Aralık). Türk Devletleri Teşkilatı: Siyasi, ekonomik ve kültürel çıktılar. *Kriter*, 6(63).

Topsakal, İ. ve Zengin, A. K. (2023a, Temmuz-Ağustos). Vol. I: Yeni dünya düzensizliği ve yükselen güçler. *Kriter*, 8(81).

Topsakal, İ. ve Zengin, A. K. (2023b, Temmuz-Ağustos). Vol. II: Yükselen güçler için güvenlik politikası stratejileri: Akıllı uyum ve esnek rekabet. *Kriter*, 8(81).

Topsakal, İ. ve Zengin, A. K. (2023c, Eylül). Vol. III. Yükselen Türkiye’nin milli güvenliği: Jeopolitik esneme. *Kriter*, 8(82).

Topsakal, İ. ve Zengin, A. K. (2024, Haziran). Kalkınma Yolu Projesi: Küresel, bölgesel ve Türkiye açısından tahliller. *Kriter*, 9(91).

Topsakal, İ. ve Zengin, A. K. (2025a, Temmuz-Ağustos). Yeni dünya düzensizliğinde ikinci perde: ABD’nin neo-egemenlikçiliği. *Kriter*, 10(103).

Topsakal, İ. ve Zengin, A. K. (2025b, Temmuz-Ağustos). II. Bölgeselleşmenin yeni mimarisi: Bugünden geleceğe bakış. *Kriter*, 10(103).

Türk Devletleri Teşkilatı. (t.y.-a). *Economic cooperation*. <https://turkicstates.org/en/areas-of-cooperation-detail/2-economic-cooperation>

Türk Devletleri Teşkilatı. (t.y.-b). *Key documents*. <https://turkicstates.org/en/key-documents-section>

Türk Devletleri Teşkilatı. (t.y.-c). *Presidential summits*. <https://turkicstates.org/en/presidential-summits>

Türk Devletleri Teşkilatı. (t.y.-d). *Transport cooperation*. <https://turkicstates.org/en/areas-of-cooperation-detail/4-transport-cooperation>

Türk Devletleri Teşkilatı. (t.y.-e). *Zirveler*. <https://turkicstates.org/tr/zirveler>

Türk Devletleri Teşkilatı. (2011). *The 1st summit of the Cooperation Council of Turkic Speaking States was held in Almaty on October 20–21, 2011*. <https://turkicstates.org/en/news/the-1st-summit-of-the-cooperation-council-of-turkic-speaking-states-was-held-in-almaty-on-october-20-21-2011>

Türk Devletleri Teşkilatı. (2012). *Summary report of the second summit of the Turkic Council*. <https://turkicstates.org/en/news/report-of-the-bishkek-summit>

Türk Devletleri Teşkilatı. (2013). *Press release: Third summit of the Turkic Council*. <https://turkicstates.org/en/news/the-third-summit-of-the-turkic-council-press-release>

Türk Devletleri Teşkilatı. (2014). *The fourth summit of the Turkic Council was held in Bodrum*. <https://turkicstates.org/en/news/the-fourth-summit-of-the-turkic-council-was-held-in-bodrum>

- Türk Devletleri Teşkilatı. (2015). *Press release of the fifth summit of the Turkic Council*. <https://turkicstates.org/en/news/press-release-of-the-fifth-summit-of-the-turkic-council>
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2018). *Press release of the sixth summit of the Turkic Council*. <https://turkicstates.org/en/news/press-release-of-the-sixth-summit-of-the-turkic-council>
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2019). *7th summit of the Turkic Council was held in Baku*. <https://turkicstates.org/en/news/7th-summit-of-the-turkic-council-was-held-in-baku>
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2020). *Leaders of the Turkic Council held an extraordinary summit on 10 April 2020 on corona virus pandemic*. <https://turkicstates.org/en/news/leaders-of-the-turkic-council-held-an-extraordinary-summit-on-10-april-2020-on-corona-virus-pandemic>
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2021a). *Eighth summit of the Organization of Turkic States was held in Istanbul*. <https://turkicstates.org/en/news/eighth-summit-of-the-organization-of-turkic-states-was-held-in-istanbul>
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2021b). *Turkic World Vision 2040*. <https://turkicstates.org/en/news/turkic-world-vision-2040>
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2021c). *Turkistan declaration of the informal summit of the Cooperation Council of Turkic Speaking States*. <https://turkicstates.org/u/d/basic-documents/unofficial-turkistan-summit-declaration-2021-18-en.pdf>
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2022). *Ninth summit of the Organization of Turkic States was held in Samarkand*. <https://turkicstates.org/en/news/ninth-summit-of-the-organization-of-turkic-states-was-held-in-samarkand>
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2023a). *Extraordinary summit of the Organization of Turkic States was held in Ankara*. <https://turkicstates.org/en/news/extraordinary-summit-of-the-organization-of-turkic-states-was-held-in-ankara>
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2023b). *The tenth summit of the Organization of Turkic States was held in Astana*. <https://turkicstates.org/en/news/the-tenth-summit-of-the-organization-of-turkic-states-was-held-in-astana>
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2024a). *The eleventh summit of the Organization of Turkic States convened in Bishkek*. <https://turkicstates.org/en/news/the-eleventh-summit-of-the-organization-of-turkic-states-convened-in-bishkek-1>
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2024b). *Informal summit of the heads of state of the Organization of Turkic States concludes in Shusha, Azerbaijan*. <https://turkicstates.org/en/news/informal-summit-of-the-heads-of-state-of-the-organization-of-turkic-states-concludes-in-shusha-azerbaijan>
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2025a). *Informal summit of the OTS held in Budapest*. <https://turkicstates.org/en/news/informal-summit-of-the-ots-held-in-budapest>
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2025b). *The 12th summit of the Organization of Turkic States convened in Gabala, Azerbaijan*. <https://turkicstates.org/en/news/the-12th-summit-of-the-organization-of-turkic-states-convened-in-gabala-azerbaijan>
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2026a). *Informal meeting of the Council of Foreign Ministers of the Organization of Turkic States held in Istanbul*. <https://turkicstates.org/en/news/informal-meeting-of-the-council-of-foreign-ministers-of-the-organization-of-turkic-states-held-in-istanbul>
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2026b). *The informal summit of the Organization of Turkic States convened in Turkistan, Kazakhstan*. <https://turkicstates.org/en/news/the-informal-summit-of-the-organization-of-turkic-states-convened-in-turkistan-kazakhstan>
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2026c). *OTS Secretary General met with the Minister of Foreign Affairs of Türkiye in Ankara*. <https://turkicstates.org/en/news/ots-secretary-general-met-with-the-minister-of-foreign-affairs-of-turkiye-in-ankara>
- Türk Devletleri Teşkilatı. (2026d). *13th summit of the Organization of Turkic States to be held in Ankara*. <https://turkicstates.org/en/news/13th-summit-of-the-organization-of-turkic-states-to-be-held-in-ankara>
- Türk Yatırım Fonu. (2026a, 1 Temmuz). *TIF, EBRD and KMF Bank sign financing agreements in Almaty* [Basın açıklaması]. <https://turkicfund.org/press-releases/tif-ebird-and-kmf-bank-sign-financing-agreements-in-almaty-199>
- Türk Yatırım Fonu. (2026b, 23 Ekim). *Turkic Investment Fund held its third Board of Governors meeting* [Basın açıklaması]. <https://turkicfund.org/press-releases/turkic-investment-fund-held-its-third-board-of-governors-meeting-260>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2010). *Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyinin Kurulmasına Dair Nahçıvan Anlaşmasının onaylanmasının uygun bulunduğu hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu raporu* (Dönem 23, Yasama Yılı 4, Sıra Sayısı 494). <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D23/Y4/T1/DosyaKomisyonRaporunuVerdi/76d96aac-288d-4558-960b-c86186ed165c.pdf>

- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2006, 16 Kasım). *No: 173, Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları 8. Doruk Toplantısı hk.* [Basın açıklaması]. https://www.mfa.gov.tr/no_173---16-kasim-2006_-turk-dili-konusan-ulkeler-devlet-baskanlari-8_-doruk-toplantisi-hk_.tr.mfa
- Zengin, A. K. (2021a). Central Asian security and Kazakhstan's regional leadership status. *Bulletin MILF*, (3[47]), 75–79.
- Zengin, A. K. (2021b, Nisan). II. Karabağ Savaşı'nda Türk kazanımları. *ATASAREN Bülten*, (3), 46–49.
- Zengin, A. K. (2021c, Ekim). Türkiye'nin Rusya ile ilişkilerinde jeopolitik güvenliğini “kerteriz almak”. *ATASAREN Bülten*, (4), 53–56.
- Zengin, A. K. (2022, Mart). Rusya ve Çin engizisyonu altında Orta Asya Türk devletleri. *ATASAREN Bülten*, (5), 16–22.
- Zengin, A. K. (2023, Mayıs). Ergenekon'dan Misak-ı Milliye Türkiye'nin büyük stratejisi. *ATASAREN Bülten*, (7), 23–31.
- Zengin, A. K. (2025). Türkiye'nin büyük stratejisi ve Türk Devletleri Teşkilatı. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Türk Devletleri Teşkilatı (Dünü, Bugünü, Yarını) Özel Sayısı, e306–e317. <https://doi.org/10.16985/mtad.1628123>
- Zengin, A. K. ve Topsakal, İ. (2020). Gordian knot in Central Asia regional security complex: A multi-vector analysis. *Eurasian Research Journal*, 2(2), 19–36.
- Zengin, A. K. ve Topsakal, İ. (2021). The intersection of grand strategies in Turkey-Russia relations: Reflections of smart alignment and flexible competition in the international arena. *Insight Turkey*, 23(4), 147–169. <https://insightturkey.com/file/1410/the-intersection-of-grand-strategies-in-turkey-russia-relations-reflections-of-smart-alignment-and-flexible-competition-in-the-international-arena>
- Zengin, A. K. ve Topsakal, İ. (2022a). Büyük stratejilerde örüntü: Türkiye-Rusya ilişkilerinde akıllı uyum ve esnek rekabet. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 18(42), 387–410. <https://doi.org/10.17752/guvenlikstrjtj.1165759>
- Zengin, A. K. ve Topsakal, İ. (2022b, Kasım). Orta Asya'da Rusya (y)etkisi: Değişen dinamikler ve Türkiye. *Kriter*, 7(73).
- Zengin, A. K. ve Topsakal, İ. (2022c). Türk dünyası, Türkiye ve rıza. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Türk Devletleri Teşkilatı Özel Sayısı, 1–5. https://gsd.msu.edu.tr/Content/sayilar/dokuman/GSD_TDT_OS_eylul2022/GSD_TDT_OS_092022.pdf

Us gönüllülerce yürütölür; reklam, sponsorluk ya da bağış almaz. Görüşler yazarlarına aittir.

stratejikus.com